

युनिट 1.3: पैशाचे तंत्र

युनिटची उद्दिष्टे

या युनिटच्या अखेरीस, तुम्ही हे करू शकाल:

१. पैशांची बचत करण्याच्या महत्वावर चर्चा करणे
२. पैशांची बचत करण्याच्या लाभांवर चर्चा करणे
३. बँक खात्यांच्या मुख्य प्रकारांवर चर्चा करणे
४. बँक खाते उघडण्याच्या प्रक्रियेचे वर्णन करणे
५. निश्चित आणि बदलते खर्च यांच्या दरम्यान फरक सांगणे
६. गुंतवणूक पर्यायांच्या मुख्य प्रकारांचे वर्णन करणे
७. विविध प्रकारच्या विमा उत्पादनांचे वर्णन करणे
८. विविध प्रकारच्या करांचे वर्णन करणे
९. ऑनलाईन बँकिंगच्या वापरांबाबत चर्चा करणे
१०. इलेक्ट्रॉनिक फंड्स हस्तांतरणाच्या मुख्य प्रकारांवर चर्चा करणे

1.3.1 वैयक्तिक वित्त पुरवठा - बचत का करायची: बचतीचे महत्व

भविष्याचा अंदाज घेणे शक्य नाही हे आपल्या सर्वांना माहिती आहे. उद्या, पुढच्या आठवड्यात किंवा पुढील वर्षी काय होईल तुम्हाला कधीच कळणार नाही. म्हणूनच अनेक वर्षांपासून हळूहळू पैशांची बचत करणे अत्यंत महत्वाचे आहे. पैशांची बचत केल्याने कालांतराने तुमची आर्थिक स्थिती सुधारेल. परंतु सर्वात महत्वाचे म्हणजे, गरजेच्या प्रसंगासाठी तुमच्याकडे पैसे आहेत या भावनेने तुम्हाला मनःशांती मिळेल. पैशांची बचत केल्याने अनेक पर्याय आणि शक्यतांसाठी देखील दार उघडतील.

बचतीचे फायदे

बचतीची सवय लावून घेतल्याने अनेक लाभ मिळतात. बचतीमुळे:

- **तुम्ही आर्थिक दृष्टिने स्वतंत्र होता:** आपण सुरक्षित आहोत अशी भावना वाटेल इतके पैसे तुम्ही साठवले की तुम्ही निवड करू शकता, यामध्ये तुम्हाला हव्या त्या ठिकाणी सहलीला जाणे, करीअर्स बदलणे किंवा तुमचा स्वतःचा व्यवसाय सुरू करणे असे करता येईल.
- **शिक्षणाद्वारे स्वतःमध्ये गुंतवणूक करा:** बचतीद्वारे, तुम्ही अशा अभ्यासक्रमांसाठी पैसे भरण्याकरिता पुरेशी कमाई करू शकता ज्यामुळे तुमच्या व्यावसायिक अनुभवात भर पडेल आणि अंततः अधिक पैसे देणारी नोकरी तुम्हाला मिळेल.
- **कर्जामधून बाहेर पडा:** तुम्ही राखीव फंड म्हणून पुरेशी बचत केल्यानंतर, तुम्ही आपली बचत वापरून साठलेली कर्जे किंवा बिलं यासारखा बोजा दूर करू शकता.
- **अचानक होणाऱ्या खर्चासाठी तयार राहा:** बचतीचे पैसे असल्यामुळे तुम्ही अचानक उद्भवणाऱ्या खर्चासाठी सज्ज राहू शकता जसे अचानक कार किंवा घराची दुरुस्ती, म्हणजे तुमच्यावर आर्थिक बोजा पडणार नाही.
- **आपत्कालीन प्रसंगातील खर्च:** बचतीमुळे तुम्हाला तब्येतीच्या अचानक उद्भवलेल्या समस्या किंवा आपत्कालीन सहली यासारख्या प्रसंगी आर्थिक बोजा न पडता खर्च करणे शक्य होते.
- **मोठी खरेदी करणे शक्य होते आणि मुख्य उद्दिष्टपूर्ती होते:** आवर्जून बचत केल्याने मोठी खरेदी किंवा उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी पैसे देता येतात, जसे घर किंवा कारची खरेदी.
- **निवृत्ती:** तुम्ही आजवर साठवलेले पैसे तुम्हाला निवृत्तीच्या काळात आरामात जगण्यासाठी कामी येतात.

सूचना

- तुमच्या खर्चाची सवय मोडा. दर आठवड्याला एक खर्चिक वस्तू करणे टाळा, आणि ते पैसे तुमच्या बचतीमध्ये समाविष्ट करा.
- ठराविक दिवस किंवा आठवडे तुम्ही काहीही खरेदी करणार नाही असे ठरवा आणि आपल्या शब्दावर टाम राहा.

1.3.2 बँक खात्यांचे प्रकार, बँक खाते उघडणे: बँक खात्यांचे प्रकार

भारतामध्ये, बँकांमध्ये खात्यांचे चार मुख्य प्रकार असतात. ते म्हणजे:

- चालू खाती
- बचत खाती
- आवर्ती ठेव खाती
- मुदत ठेव खाती

चालू खाते

चालू खाती सर्वाधिक खेळत्या ठेवींसाठी उपयुक्त आहेत त्यामुळे व्यावसायिक आणि कंपन्यांसाठी ती सर्वोत्तम आहेत. ही खाती गुंतवणूक आणि बचतीसाठी नसल्यामुळे, कोणत्याही एका दिवशी केल्या जाणाऱ्या व्यवहारांची संख्या किंवा रक्कमेवर कोणतीही मर्यादा घातलेली नसते. चालू खातेधारकांना त्यांच्या खात्यांमधील रक्कमांवर कोणतेही व्याज दिले जात नाही. अशा खात्यांवर दिल्या जाणाऱ्या ठराविक सेवांवर त्यांना शुल्क आकारले जाते.

बचत खाते

बचत खाती बचतीला प्रोत्साहन देण्यासाठी असतात, आणि म्हणून पगारदार व्यक्ती, पेन्शनर्स आणि विद्यार्थी त्यांना प्रथम पसंती देतात. यामध्ये जमा केलेल्या रक्कमांची संख्या आणि प्रमाण यावर कोणतेही बंधन नसते तर, रक्कम काढण्याची संख्या आणि प्रमाण यावर सामान्यतः निर्बंध असतात. बचत खातेधारकांना त्यांच्या बचतीवर व्याज दिले जाते.

आवर्ती ठेव खाती

आवर्ती ठेव खाती: या खात्यांना आरडी खाती असेही म्हणतात. एका वेळेस मोठी रक्कम गुंतवणे शक्य नाही परंतु दरमहा एक रक्कम ठेवण्याची इच्छा असलेल्या लोकांसाठी असं खातं एक चांगला पर्याय आहे. असे खातेधारक लहान, निश्चित रक्कम दरमहा एका पूर्व-निर्धारित कालावधीसाठी (किमान ६ महिने) जमा करतात. मासिक रक्कम भरली नाही तर खातेधारकास दंड आकारला जातो. निर्धारित कालावधीच्या अखेरीस व्याजासह एकूण रक्कम परत दिली जाते.

मुदत ठेवी खाते

मुदत ठेव खात्यांना एफडी खाते असे देखील म्हणतात. उच्च व्याज दराच्या बदल्यात दीर्घ काळासाठी आपली बचत ठेव म्हणून ठेवणाऱ्या लोकांसाठी हे खातं आदर्श आहे. देण्यात येणारा व्याजाचा दर जमा केलेल्या रक्कमेवर आणि कालावधीवर अवलंबून असतो, आणि प्रत्येक बँकेनुसार तो भिन्न असतो. एफडीच्या बाबतीत, खातेधारक निश्चित कालावधीसाठी एक ठराविक रक्कम जमा करतो. तो कालावधी संपला की ती रक्कम काढून घेता येते. आवश्यक वाटल्यास, ठेवीदार ती मुदत ठेव, मुदत संपण्यापूर्वीच मोडू शकतो. परंतु, सामान्यतः यावर दंड आकारला जातो जो प्रत्येक बँकेनुसार भिन्न असतो.

बँक खाते उघडणे

बँक खाते उघडणे एक सोपी प्रक्रिया आहे. तुमचे स्वतःचे बँक खाते उघडण्याच्या ही प्रक्रिया पाहा:

क्रम १: खाते उघडण्याचा फॉर्म भरा

या फॉर्मवर पुढील माहिती देणे आवश्यक असते:

- वैयक्तिक तपशील (नाव, पत्ता, फोन क्रमांक, जन्म दिनांक, लिंग, व्यवसाय, पत्ता)
- तुमच्या खात्याचे स्टेटमेंट प्राप्त करण्याची पद्धत (छापिल प्रत/ईमेल)
- तुमच्या आरंभिक ठेवीचा तपशील (रोख/चेक)
- तुमचे खाते चालवण्याची पद्धत (ऑनलाईन/मोबाईल बँकिंग/पारंपरिक चेक, स्लिप बुक्स पद्धतीने). फॉर्मवर आवश्यक तिथे तुम्ही स्वाक्षरी करणे आवश्यक आहे.

क्रम २: तुमचे छायाचित्र लावा

फॉर्मवर दिलेल्या जागी तुमचे स्वतःचे अलिकडील छायाचित्र लावा.

क्रम ३: तुमचा नो युवर कस्टमर (केवायसी) तपशील पुरवा

केवायसी ही एक प्रक्रिया आहे ज्याद्वारे बँका आपल्या ग्राहकांची ओळख आणि पत्ता तपासून पाहतात. खाते उघडण्यासाठी, प्रत्येकाने ठराविक मान्यताप्राप्त कागदपत्रे छायाचित्रयुक्त ओळख (ID) आणि निवासी पत्त्याचा पुरावा यासंदर्भात सादर करणे आवश्यक असते. काही अधिकृत वैध दस्तऐवज (OVDs) असे आहेत:

भारतामध्ये, बँकांमध्ये खात्यांचे चार मुख्य प्रकार असतात. ते म्हणजे:

- चालू खाती
- बचत खाती
- आवर्ती ठेव खाती
- मुदत ठेव खाती

सूचना

- योग्य प्रकारचे खाते निवडा.
- संपूर्ण वारस तपशील भरा.
- शुल्कांबद्दल विचारा.
- नियम समजावून घ्या.
- ऑनलाईन बँकिंग तपासून पाहा-ते सुलभ आहे!
- तुमच्या बँक शिल्लकीवर लक्ष ठेवा.

1.3.3 किंमती: निश्चित वि. बदलत्या : निश्चित आणि बदलत्या किंमती म्हणजे काय ?

निश्चित किंमती आणि बदलत्या किंमती मिळून एखाद्या कंपनीची एकूण किंमत बनते. याठिकाणी दोन प्रकारच्या किंमती असतात ज्या माल आणि सेवा उत्पादित करताना कंपन्यांनी लक्षात घ्यावयाच्या असतात.

निश्चित किंमत ही कंपनीद्वारे निर्मित माल किंवा सेवांच्या प्रमाणानुसार बदलत नाही. ती नेहमी आहे तशीच राहते.

बदलती किंमत, दुसऱ्या बाजूस, उत्पादित माल आणि सेवांच्या प्रमाणानुसार वाढते आणि कमी होते. दुसऱ्या शब्दांत, उत्पादित प्रमाणानुसार ती बदलते.

निश्चित आणि बदलत्या किंमतीमधील फरक

निश्चित आणि बदलत्या किंमतींच्या मधील मुख्य फरकांवर एक नजर टाकूया.

निकष	निश्चित किंमती	बदलत्या किंमती
अर्थ	अशी किंमत जी आहे तशीच राहते, मग उत्पादन कितीही झाले तरी.	एक अशी किंमत जी बदलते जेव्हा
स्वरूप	वेळेशी निगडीत.	प्रमाणाशी निगडीत.
खर्चित	उत्पादित होणाऱ्या युनिट्स खेरीज खर्चित.	युनिट्स उत्पादित झाल्यानंतरच केवळ खर्चित.
युनिट किंमत	उत्पादित युनिट्सच्या संख्येच्या व्यस्त प्रमाणात.	आहे तशीच राहते, प्रति युनिट.
उदाहरणे	घसारा, भाडे, पगार, विमा, कर इ.	वापरलेले साहित्य, वेतन, विक्रीवरील कमिशन, पॅकिंग खर्च, इ.

सूचना

एखादी किंमत ही निश्चित किंवा बदलती आहे हे ठरविताना, केवळ खालील प्रश्न विचारा: कंपनीने आपली उत्पादन कार्य थांबवली तर विशिष्ट किंमत बदलेल काय? याच उत्तर नाही असं असेल तर, ती एक निश्चित किंमत आहे. जर उत्तर होय असेल तर, ती बहुधा एक बदलती किंमत आहे.

1.3.4 गुंतवणूक, विमा आणि कर: गुंतवणूक

गुंतवणूक म्हणजे भविष्यात वित्तीय फायदा मिळवण्यासाठी आता खर्च केलेला पैसा. गुंतवणुकीचे मुख्य पर्याय असे आहेत:

- **बॉन्ड्स:** बॉन्ड्स ही साधनं आहेत जी मोठ्या रकमेला उभारण्यासाठी सार्वजनिक आणि खाजगी कंपन्यांद्वारे वापरली जातात-एखाद्या बँकेकडून ती रक्कम उभी करणं शक्य नसतं. हे बॉन्ड्स नंतर सार्वजनिक बाजारपेठेत जारी केले जातात आणि धनको ते विकत घेतात.
- **स्टॉक्स:** स्टॉक्स किंवा इक्विटी हे समभाग असतात जे कंपन्यांद्वारे जारी केले जातात आणि सर्वसामान्य लोक ते खरेदी करतात.

- **अल्प बचत योजना:** अल्प बचत योजना म्हणजे लहान रकमांमध्ये पैसे साठवण्याची साधन आहेत. अशा काही लोकप्रिय योजना म्हणजे कर्मचारी भविष्य निर्वाह निधी, सुकन्या समृद्धि योजना आणि राष्ट्रीय पेंशन योजना.
- **म्युच्युअल फंड्स:** म्युच्युअल फंड्स ही व्यावसायिक पद्धतीने व्यवस्थापित वित्तीय साधन आहेत जी गुंतवणूकदारांच्या वतीने विविध रोख्यांमध्ये पैसे गुंतवतात.
- **मुदत ठेवी:** एखाद्या वित्तीय संस्थेत निश्चित रक्कम निश्चित कालावधीसाठी बाजूला ठेवली जाते आणि त्यावर व्याज प्राप्त केले जाते.
- **स्थावर मालमत्ता:** स्थावर मालमत्ता खरेदी करण्यासाठी बँकांकडून कर्जे घेतली जातात, जी नंतर वाढलेल्या मालमत्ता किंमतीवर नफा कमवण्याच्या उद्देशाने भाडेपट्टीवर दिली जातात किंवा विकली जातात.
- **हेज फंड्स:** हेज फंड्स वित्तीय उत्पादने आणि/किंवा सार्वजनिक संचालित रोखे दोन्हीमध्ये गुंतवणूक करतात.
- **खाजगी इक्विटी:** खाजगी इक्विटी म्हणजे सार्वजनिक सूचिबद्ध नसलेल्या आणि जिचे शेअर्स स्टॉक एक्सचेंजवर उपलब्ध नाहीत अशा एखाद्या कंपनीच्या शेअर्समधील ट्रेडिंग असते.
- **वेंचर कॅपिटल:** वेंचर कॅपिटलमध्ये एखाद्या उदयोन्मुख कंपनीमध्ये भरपूर भांडवल गुंतवले जाते आणि त्या कंपनीतील स्टॉक्स घेतले जातात.

विमा

विम्याचे दोन प्रकार आहेत - जीवन विमा आणि अजीवन किंवा सर्वसाधारण विमा

जीवन विमा

जीवन विमा हा मानवी आयुष्याशी निगडित सर्व विमा संरक्षण देतो.

जीवन विमा उत्पादने

मुख्य जीवन विमा उत्पादने अशी आहेत:

- **सावधी विमा:** हा सर्वात सोपा आणि सर्वात स्वस्त विमा आहे. यामध्ये विशिष्ट कालावधीसाठी वित्तीय संरक्षण दिले जाते, जसे १५ ते २० वर्षे. समजा आपला मृत्यु ओढवला तर, तुमच्या कुटुंबियांना हमीप्राप्त रक्कम दिली जाते. तुम्ही पूर्ण कालावधी जीवित राहिलात तर, विमा कंपनी काहीही देत नाही.
- **एंडोवमेंट पॉलिसी:** यामध्ये विमा आणि गुंतवणूक दुहेरी लाभ मिळतो. प्रीमियमचा काही भाग विम्याच्या रक्कमेपोटी दिला जातो तर, उर्वरित प्रीमियम इक्विटी आणि डेब्टमध्ये गुंतवली जाते. निर्धारित कालावधीनंतर, किंवा पॉलिसीधारकाच्या मृत्युनंतर, यापैकी जे आधी होईल तेव्हा, यामध्ये एकदंडी रक्कम दिली जाते.
- **युनिट-लिंक्ड विमा योजना (ULIP):** यामध्ये प्रीमियमचा एक भाग जीवन संरक्षणावर खर्च केला जातो, तर उर्वरित रक्कम इक्विटी आणि डेब्टमध्ये गुंतवली जाते. यामुळे नियमित बचतीची सवय लागते.
- **मनी बँक जीवन विमा:** पॉलिसीधारक जिवंत असताना, आंशिक जीवित्व लाभांच्या रक्कमा नियमितपणे पॉलिसी कालावधीच्या दरम्यान दिल्या जातात. विमाधारकाचा मृत्यु झाल्यास, विमा कंपनी जीवित्व लाभांसह संपूर्ण विम्याची रक्कम अदा करते.
- **संपूर्ण जीवन विमा:** यामध्ये विमा आणि गुंतवणूक असा दुहेरी लाभ मिळतो. यामध्ये व्यक्तीच्या संपूर्ण जीवनासाठी किंवा १०० वर्षांपर्यंत, यापैकी जे आधी असेल तोपर्यंत, विमा संरक्षण दिले जाते.

सर्वसाधारण विमा

सर्वसाधारण विमा सर्व विमा संरक्षित मालमत्ता जसे की प्राणी, शेतीची पिके, माल, कारखाने, गाड्या इत्यादीशी संबंधित आहे.

सर्वसाधारण विमा उत्पादने

प्रमुख सर्वसाधारण विमा उत्पादने अशी आहेत:

- **मोटर विमा:** याचे विभाजन चार चाकी विमा आणि दुचाकी विमा असे करता येते.

- **आरोग्य विमा:** आरोग्य विम्याचे मुख्य प्रकार आहेत वैयक्तिक आरोग्य विमा, फॅमिली फ्लोटोर हेल्थ इन्शुरन्स, सर्वसमावेशक आरोग्य विमा आणि गंभीर आजारासाठी विमा.
- **प्रवास विमा:** याचे वर्गीकरण वैयक्तिक प्रवास पॉलिसी, कोटुंबिक प्रवास पॉलिसी, विद्यार्थी प्रवास विमा आणि ज्येष्ठ नागरिक आरोग्य विमा असे करता येते.
- **गृह विमा:** याद्वारे घर आणि त्यातील वस्तूंचे जोखीमीपासून संरक्षण केले जाते.
- **मरीन विमा:** या विम्यामध्ये वस्तुमाल, वाहतुक, कार्गो इ. चे रेल्वे, रस्ता, समुद्र आणि/किंवा हवाईमार्ग नेले जात असताना गहाळ होणे किंवा नुकसानाविरुद्ध संरक्षण दिले जाते.

कर

करांचे दोन प्रकार असतात - प्रत्यक्ष कर आणि अप्रत्यक्ष कर

प्रत्यक्ष कर

प्रत्यक्ष कर एखाद्या संस्थेवर किंवा एखाद्या व्यक्तीवर थेट आकारले जातात आणि ते अ-हस्तांतरणीय असतात. प्रत्यक्ष करांची उदाहरणे अशी आहेत:

- **प्राप्ती कर:** हा कर एका आर्थिक वर्षातील तुमच्या मिळकतीवर आकारला जातो. व्यक्ती आणि कंपनी दोघांनाही तो लागू असतो.
- **कॅपिटल गेन्स टॅक्स:** तुम्हाला मोठी रक्कम मिळते तेव्हा हा कर देय असतो. तो सामान्यतः दोन प्रकारचा असतो - ३६ महिन्यांपेक्षा कमी कालावधीसाठी धारण केलेल्या गुंतवणुकींमधून अल्पकालीन कॅपिटल गेन्स आणि ३६ महिन्यांपेक्षा अधिक कालावधीसाठी धारण केलेल्या गुंतवणुकींपासून दीर्घकालीन कॅपिटल गेन्स.
- **रोख व्यवहार कर:** हा कर शेअरच्या किमतीमध्ये समाविष्ट केला जातो. तुम्ही शेअर्स खरेदी किंवा विक्री करता त्या दरवेळी तो आकारला जातो.
- **पर्कीस्वित कर:** हा कर एखाद्या कंपनीद्वारे अर्जित किंवा एखाद्या कर्मचाऱ्याने वापरलेल्या पार्किंगवर आकारला जातो.
- **कॉर्पोरेट कर:** कॉर्पोरेट कर हा कंपन्यांद्वारे अर्जित महसुलातून अदा केला जातो.

अप्रत्यक्ष कर

अप्रत्यक्ष कर हा वस्तुमाल किंवा सेवांवर आकारला जातो. अप्रत्यक्ष कराची काही उदाहरणे अशी आहेत:

- **विक्री कर:** विक्री कर एखाद्या उत्पादनाच्या विक्रीवर आकारला जातो.
- **सेवा कर:** सेवा कर हा भारतात पुरविल्या जाणाऱ्या सेवांमध्ये समाविष्ट केला जातो.
- **मूल्यवर्धित कर:** मूल्यवर्धित कर हा राज्य सरकारच्या अखत्यारीत आकारला जातो. हा कर राज्यात विकल्या जाणाऱ्या वस्तुमालावर आकारला जातो. या कराची रक्कम राज्याद्वारे ठरवली जाते.
- **सीमा शुल्क आणि जकात कर:** सीमा शुल्क हे अन्य देशातून आयात केलेल्या खरेदीच्या वस्तूवर आकारले जाते. जकात ही भारताच्या अंतर्गत राज्यांच्या सीमा पार करणाऱ्या मालावर आकारली जाते.
- **उत्पादन शुल्क:** उत्पादन शुल्क हे भारतात निर्मित किंवा उत्पादित सर्व वस्तुमालांवर आकारले जाते.

सूचना

- तुम्हाला आपले पैसे किती पटकन परत हवे आहेत त्याचा विचार करा आणि त्यानुसार गुंतवणुकीचा एक पर्याय निवडा.
- तुम्ही स्वतःसाठी योग्य विमा पॉलिसी खरेदी करत असल्याची खात्री करा.
- लक्षात ठेवा, कर न भरल्याने दंडपासून ते तुरुंगवासापर्यंत शिक्षा होऊ शकते.

1.3.5 ऑनलाईन बँकिंग, NEFT, RTGS इत्यादि.: ऑनलाईन बँकिंग म्हणजे काय ?

इंटरनेट किंवा ऑनलाईन बँकिंगमुळे खातेधारकांना कोणत्याही ठिकाणी लॅपटॉपवरून आपल्या खात्यात व्यवहार करता येतात. अशाप्रकारे, सूचना जारी करता येतात. खाते उघडण्यासाठी, खातेधारकांना केवळ आपला विशिष्ट ग्राहक आयडी क्रमांक आणि पासवर्ड वापरायचा आहे.

इंटरनेट बँकिंगचा वापर या कामांसाठी करता येतो:

- खात्यातील शिल्लक पाहणे
- एका खात्यातून दुसऱ्या खात्यात रक्कम पाठविणे
- चेक जारी करण्याची व्यवस्था
- करावयाच्या पेमेंट्सबद्दल सूचना
- चेक बुकसाठी विनंती
- खाते स्टेटमेंट्ससाठी विनंती
- मुदत ठेव ठेवणे

इलेक्ट्रॉनिक फंड्स हस्तांतरण

इलेक्ट्रॉनिक फंड्स हस्तांतरण हा तुमच्या स्वतःच्या घररून, इंटरनेट आणि मोबाईल बँकिंगसारखी समन्वित बँकिंग साधनं वापरून पैसे पाठवण्याचा एक सुलभ मार्ग आहे.

इलेक्ट्रॉनिक मार्गे पैसे पाठविणे अतिशय सुलभ आहे. ऑनलाईन बँकिंगच्या मदतीने, तुम्ही पुढील पर्याय घेऊ शकता:

- एकाच बँकेतील तुमच्या स्वतःच्या खात्यांमध्ये पैसे पाठवा.
- एकाच बँकेतील विविध खात्यांमध्ये पैसे पाठवा.
- एनएफटी वापरून विविध बँकांमधील खात्यांमध्ये पैसे पाठवा.
- आरटीजीएस वापरून अन्य बँक खात्यांमध्ये पैसे पाठवा.
- आयएमपीएस वापरून विविध खात्यांमध्ये पैसे पाठवा.

NEFT

NEFT म्हणजे नॅशनल इलेक्ट्रॉनिक फंड्स ट्रान्सफर. या व्यवस्थेतून तुम्ही तुम्या संबंधित बँक खात्यांमधून, एकतर त्याच बँकेच्या किंवा दुसऱ्या बँकेतील खात्यांमध्ये पैसे पाठवू शकता. रक्कम टांचा वापर व्यक्ती, फर्म आणि कॉर्पोरेट संस्था दोन खात्यांच्या दरम्यान पैसे पाठविण्यासाठी करू शकतात.

एनएफटीद्वारे पैसे पाठवण्यासाठी, दोन गोष्टी आवश्यक आहेत:

- स्थानांतरित करणारी बँक
- गन्तव्य बँक

तुम्ही NEFT द्वारे पैसे हस्तांतरित करण्यापूर्वी, तुम्ही पैसे प्राप्त करणाऱ्या लाभार्थीची नोंद करणे आवश्यक आहे. ही नोंदणी पूर्ण करण्यासाठी, तुम्हाला खालील गोष्टी आवश्यक राहतील:

- लाभार्थीचे नाव
- लाभार्थीचा खाते क्रमांक
- लाभार्थीच्या बँकेचे नाव
- लाभार्थीच्या बँकेचा IFSC कोड

RTGS

RTGS म्हणजे रिअल टाईम ग्रॉस सेटलमेंट. ही एक रिअल टाईम फंड्स हस्तांतरण व्यवस्था आहे जिच्याद्वारे तुम्ही एका बँकेतून दुसऱ्या बँकेत, लगेच, किंवा ग्रॉस तत्वावर पैसे स्थानांतरित करू शकता. हस्तांतरित केलेली रक्कम तत्काळ एका बँकेतून वजा केली जाते, आणि तत्काळ अन्य बँकेच्या खात्यात जमा केली जाते. हा RTGS पेमेंट गेटवे भारतीय रिझर्व बँकेद्वारे चालवला जातो. बँकांच्या दरम्यानचे हे व्यवहार इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने केले जातात.

RTGS चा वापर व्यक्ती, कंपनी आणि फर्मद्वारे मोठ्या रक्कम हस्तांतरित करण्यासाठी केला जातो. RTGS द्वारे पैसे जमा करण्यापूर्वी, तुम्ही लाभार्थी आणि त्यांच्या बँक खात्याचा तपशील तुमच्या ऑनलाईन बँकिंग खात्याद्वारे समाविष्ट करावा लागतो. ही नोंदणी पूर्ण करण्यासाठी, तुम्हाला खालील माहिती असणे आवश्यक आहे:

- लाभार्थीचे नाव
- लाभार्थीच्या बँकेचा पत्ता
- लाभार्थीचा खाते क्रमांक
- लाभार्थीच्या बँकेचा IFSC कोड

IMPS

IMPS याचा अर्थ इन्स्टिट्यूट पेमेंट सर्विस. ही एक तत्काळ, आंतर-बँक, इलेक्ट्रॉनिक फंड्स हस्तांतरण व्यवस्था आहे जिचा वापर संपूर्ण भारतात बँकांच्या अंतर्गत तत्काळ पैसे पाठविण्यासाठी केला जातो. IMPS मुळे युजर्सना मोबाईल बँकिंग आणि एसएमएस दोन्हीद्वारे मोबाईल फोन्स वापरून तत्काळ इलेक्ट्रॉनिक पेमेंट्स करता येतात. याचा वापर एटीएमस आणि ऑनलाईन बँकिंगद्वारे देखील करता येतो. IMPS दिवसाचे २४ तास आणि आठवड्याचे ७ दिवस उपलब्ध आहे. या व्यवस्थेत एक सुरक्षित ट्रान्सफर गेटवे आहे आणि पूर्ण केलेल्या ऑर्डर्सची तत्काळ पुष्टि केली

जाते.

IMPS द्वारे पैसे पाठविण्यासाठी, तुम्हाला हे आवश्यक आहे:

- तुमच्या बँकेकडे IMPS ची नोंदणी करा
- बँकेकडून एक MPIN प्राप्त करा
- मोबाईल मनी आयडेंटिफायर (MMID) बँकेकडून प्राप्त करा

हे दोन्ही तुम्हाला मिळाले की, तुम्ही लॉग इन करू शकता किंवा एखाद्या लाभार्थ्याला विशिष्ट रक्कम पाठविण्यासाठी एसएमएसद्वारे एक विनंती करू शकता.

लाभार्थ्याला पैसे मिळण्यासाठी त्याच्याकडे पुढील गोष्टी असणे आवश्यक आहे:

1. त्याचा मोबाईल क्रमांक त्याच्या संबंधित खात्याशी जोडा
2. MMID बँकेकडून प्राप्त करा

आयएमपीएस द्वारे पैसे पाठविणे सुरु करण्यासाठी, तुम्ही खालील माहिती भरणे आवश्यक आहे:

1. लाभार्थ्याचा मोबाईल क्रमांक
2. लाभार्थ्याचा MMID
3. पाठविण्याची रक्कम
4. तुमचा MPIN

तुमच्या खात्यातून पैसे वजा झाले आणि लाभार्थ्याच्या खात्यात जमा झाले की, तुम्हाला भविष्यात संदर्भासाठी एक व्यवहार संदर्भ क्रमांकासह पुष्टि करणारा एसएमएस पाठवला जाईल.

NEFT, RTGS आणि IMPS यांच्यातील फरक

निकष	NEFT	RTGS	IMPS
निपटारा	बँचेमध्ये होतो	लगेच	लगेच
पूर्ण नाव	नॅशनल इलेक्ट्रॉनिक फंड ट्रान्सफर	रिअल टाईम ग्रास सेटलमेंट	तत्काळ पेमेंट सेवा
वेळ: सोमवार-शुक्रवार	स. ८.०० ते सं. ६.३०	स. ९.०० ते दु. ४.३०	२४x७
शनिवारी वेळ	स. ८.०० - दु. १.००	स. ९.०० - दु. १.३०	२४x७
पैसे पाठविण्याच्या मर्यादेची किमान रक्कम	रु १	रु २ लाख	रु १
पैसे पाठविण्याच्या मर्यादेची कमाल रक्कम	१० लाख	१० लाख प्रति दिन	२ लाख
अधिकतम शुल्क आरबीआयनुसार	रु.१०,००० - रु २.५ १०,००० हून अधिक - १ लाख - रु ५ १ - २ लाखपेक्षा अधिक - रु १५ २ - ५ पेक्षा अधिक - रु २५ ५ - १० पेक्षा अधिक - रु २५	२ - ५ पेक्षा अधिक - रु २५ ५ - १० पेक्षा अधिक - रु ५०	रु १०,००० - ५ १०,००० हून अधिक - १ लाख - रु ५ १ - २ लाखपेक्षा अधिक - १५

सूचना

- तुमची ऑनलाईन बँकिंग वेबसाईट पाहण्यासाठी कोणत्याही ई-मेल संदेशातील कोणत्याही लिक्सवर कधीही क्लिक करू नका.
- ऑनलाईन बँकिंग वापरताना तुमचे क्रेडिट किंवा डेबिट कार्डचा तपशील तुम्हाला कधीही विचारला जात नाही.
- तुमचा ऑनलाईन बँकिंग पासवर्ड नियमितपणे बदला.